

Sygn. akt IV CSK 68/12

POSTANOWIENIE

Dnia 5 października 2012 r.

Sąd Najwyższy w składzie :

SSN Barbara Myszka (przewodniczący, sprawozdawca)

SSN Marta Romańska

SSA Władysław Pawlak

w sprawie z wniosku S. G. i A. T.

przeciwko T.K.

z udziałem Prokuratora Okręgowego w B.

o stwierdzenie wykonalności orzeczenia sądu zagranicznego,

po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Cywilnej

w dniu 5 października 2012 r.,

skargi kasacyjnej T. K.

od postanowienia Sądu Apelacyjnego

z dnia 23 marca 2011 r.,

uchyla zaskarżone postanowienie i przekazuje sprawę do ponownego rozpoznania Sądowi Apelacyjnemu, pozostawiając temu Sądowi rozstrzygnięcie o kosztach postępowania kasacyjnego.

Uzasadnienie

Sąd Okręgowy w B. – w sprawie z wniosku S. G. i A. T. przeciwko T. K., przy udziale Prokuratora Okręgowego w B. – postanowieniem z dnia 15 grudnia 2010 r. stwierdził wykonalność na obszarze Rzeczypospolitej Polskiej wyroku Sądu Najwyższego stanu Nowy Jork (USA) wydanego po rozpoznaniu sprawy toczącej się przed tym Sądem pod sygnaturą Za podstawę orzeczenia Sąd Okręgowy przyjął następujące ustalenia i wnioski.

We wrześniu 2000 r. wierzyciele będący pracownikami budowlanymi skierowali do Sądu Najwyższego stanu Nowy Jork pozew o należne im wynagrodzenie przeciwko zatrudniającym ich podmiotom, wśród których jednym z pozwanych był wskazany jako dłużnik T. K. W dniu 12 października 2000 r. T. K. doręczono pozew wraz z wezwaniem na rozprawę w sposób określony w § 308 kodeksu postępowania cywilnego stanu Nowy Jork. Ze względu na to, że pozwani nie brali udziału w sprawie, w dniu 25 września 2003 r. Sąd Najwyższy stanu Nowy Jork wydał przeciwko L. C. /.../ oraz T. K. i P.K. wyrok zaoczny uwzględniający powództwo. Doręczenie wyroku T. K., jako jednemu z dłużników solidarnych, nastąpiło w dniu 10 czerwca 2004 r., natomiast w dniu 22 czerwca 2004 r. wyrok ten został podpisany przez uprawnionego urzędnika sądowego i zarchiwizowany w księdze orzeczeń sądu, czyli opatrzony „klauzulą wprowadzenia”. Z czynnościami tymi, zgodnie z prawem stanu Nowy Jork, wiążą się dwie istotne konsekwencje. Po pierwsze, od dnia dokonania takiego wpisu wyrok staje się niezaskarżalny, a po drugie, od tego dnia, w wypadku gdy przedmiotem wyroku jest roszczenie pieniężne, zaczynają biec odsetki za zwłokę w zapłacie.

Sąd Okręgowy stwierdził, że w świetle art. 1150 § 1 pkt 2 w związku z art. 1146 § 1 pkt 3 k.p.c. w niniejszej sprawie istotne znaczenie ma kwestia zapewnienia pozwanemu możliwości obrony. T. K. został prawidłowo powiadomiony o terminie rozprawy, wezwanie zostało mu bowiem doręczone zgodnie z przepisami obowiązującymi w kraju, w którym zapadł wyrok. Zachodzą zatem podstawy do przyjęcia, że w postępowaniu przed Sądem Najwyższym stanu Nowy Jork dłużnik nie był pozbawiony możliwości obrony swych praw.

Zażalenie T. K. zostało przez Sąd Apelacyjny oddalone postanowieniem z dnia 23 marca 2011 r. Rozważając podniesiony przez żalącego zarzut pozbawienia go możliwości obrony, Sąd Apelacyjny stwierdził, że, zgodnie z § 308 nowojorskiego kodeksu procedury cywilnej, doręczeń osobie fizycznej dokonuje się m.in. poprzez fizyczne doręczenie wezwania, w obrębie stanu, osobie w odpowiednim wieku i rozwadze, w rzeczywistym miejscu pracy, miejscu zamieszkania adresata wezwania, poprzez bądź wysłanie pocztą wezwania do osoby bądź poprzez wysłanie pocztą zwykłą wezwania do tej osoby, do jej miejsca pracy, w kopercie z oznaczeniem „osobiste i poufne”. Doręczenie osobie w odpowiednim wieku i rozwadze odpowiada standardom przewidzianego w art. 138 k.p.c. doręczenia dorosłemu domownikowi adresata. Nie ma zatem znaczenia podnoszona okoliczność, czy wskazana na dowodzie doręczenia M. G. była gospodynią, czy gościem żalącego, natomiast jego twierdzenia, że osoba ta nie przekazała mu zawiadomienia o rozprawie należy ocenić jako gołosłowne.

W świetle § 308 nowojorskiego kodeksu procedury cywilnej wątpliwości nie budzi też – podkreślił Sąd Apelacyjny – prawidłowość doręczenia żalącemu wyroku zaocznego przez zdeponowanie jego kopii zamkniętej w obwolucie, z uiszczoną opłatą sądową, w urzędowej składnicy znajdującej się pod wyłączną opieką i nadzorem Służb Pocztowych USA, żaden bowiem przepis polskiej procedury cywilnej nie uzależnia skuteczności wyroku zaocznego od jego osobistego doręczenia pozwanemu, a zastosowany przez nowojorski sąd sposób doręczenia był odpowiednikiem doręczenia w trybie art. 139 k.p.c. Skoro w dniu 12 października 2000 r. żalącemu prawidłowo doręczono pozew z załącznikami, powinien on od tego momentu – w razie zmiany adresu – poinformować o tym sąd, aby nie narazić się na ujemne skutki wynikające z zaniedbania tego obowiązku. W tej sytuacji pozostawienie wyroku zaocznego, doręczonego zastępczo pod dotychczasowym adresem, było – zdaniem Sądu Apelacyjnego – zgodne również z wymaganiami polskiej procedury cywilnej.

W skardze kasacyjnej od postanowienia Sądu Apelacyjnego dłużnik T. K., powołując się na podstawę określoną w art. 398³ § 1 pkt 2 k.p.c., wniósł o jego uchylenie oraz o uchylenie postanowienia Sądu Okręgowego i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania temu Sądowi. Wskazał na naruszenie art. 1151 § 1

k.p.c. przez rozstrzygnięcie w przedmiocie stwierdzenia wykonalności wyroku Sądu Najwyższego stanu Nowy Jork zamiast nadania temu wyrokowi klauzuli wykonalności, art. 1143 § 1 k.p.c. przez poprzestanie na ustaleniu treści przepisów prawa stanu Nowy Jork bez zbadania treści norm zawartych w tych przepisach, bez zbadania ich wykładni i sposobu stosowania oraz bez ustalenia ewentualnych precedensów odnoszących się do istotnej dla sprawy problematyki, art. 1150 w związku z art. 1146 § 1 pkt 3 i 4 k.p.c. przez przyjęcie, że wymagania dotyczące doręczeń zastępczych są zgodne ze standardami polskiego prawa i w związku z tym skarżący miał zapewnioną rzeczywistą możliwość obrony swych praw.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Skarżący ma rację podnosząc, że z dniem 1 lipca 2009 r., wobec wejścia w życie art. 1 pkt 67 – 77 ustawy z dnia 5 grudnia 2008 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. Nr 234, poz. 1571 – dalej: „ustawa nowelizująca”), uległy zmianie przepisy o uznawaniu i wykonywaniu orzeczeń sądów państw obcych, w tym art. 1150 i 1151 k.p.c. Przed wejściem w życie powołanej ustawy nadanie zagranicznemu orzeczeniu klauzuli wykonalności następowało dopiero po przeprowadzeniu postępowania o stwierdzenie wykonalności, w ramach którego podlegały badaniu przesłanki stwierdzenia wykonalności, czyli udzielenia *exequatur*. Konieczne było w związku z tym wydanie dwóch postanowień: postanowienia o wykonalności oraz postanowienia o nadaniu klauzuli wykonalności (art. 1151 § 2 i 3 k.p.c. w brzmieniu sprzed dnia 1 lipca 2009 r.). W wyniku nowelizacji doszło do scalenia postępowania o stwierdzenie wykonalności z postępowaniem klauzulowym i w związku z tym w ramach jednolitego postępowania mającego na celu zezwolenie na wykonanie zagranicznego orzeczenia podlegają badaniu zarówno przesłanki stwierdzenia wykonalności, jak i okoliczności warunkujące nadanie klauzuli wykonalności (art. 1150 i 1151 k.p.c.).

Uszło jednak uwagi skarżącego, że, zgodnie z art. 8 ust. 5 ustawy nowelizującej, uznaniu lub stwierdzeniu wykonalności na podstawie przepisów ustawy podlegają orzeczenia, rozstrzygnięcia lub ugody, które zostały wydane lub zatwierdzone po dniu wejścia w życie ustawy. Ponieważ w niniejszej sprawie

chodzi o zezwolenie na wykonanie wyroku Sądu Najwyższego stanu Nowy Jork wydanego w dniu 25 września 2003 r., Sąd Apelacyjny prawidłowo zastosował przepisy art. 1150 i 1151 w związku z art. 1146 § 1 pkt 1 - 6 k.p.c. w brzmieniu sprzed wejścia w życie ustawy nowelizującej.

Artykuł 1150 § 1 k.p.c., w brzmieniu sprzed dnia 1 lipca 2009 r., stanowił, że orzeczenia sądów zagranicznych w sprawach cywilnych należących w Polsce do drogi sądowej, nadające się do wykonania w drodze egzekucji, są tytułami egzekucyjnymi i będą w Polsce wykonalne, pod warunkiem wzajemności, jeżeli: 1) orzeczenie podlega wykonaniu w państwie, z którego pochodzi, 2) zachodzą warunki określone w art. 1146 § 1 pkt 1 – 6.

Skarżący powoływał się na przesłankę odmowy udzielenia *exquatur* wskazaną w art. 1146 § 1 pkt 3 k.p.c. w brzmieniu sprzed wejścia w życie ustawy nowelizującej, czyli na pozbawienie go w postępowaniu przed Sądem Najwyższym stanu Nowy Jork możliwości obrony swych praw. Badanie, czy nie zachodzi wspomniana przesłanka wyłączająca możliwość stwierdzenia wykonalności przeprowadza się na podstawie właściwych przepisów prawa zagranicznego sądu orzekającego, gdyż chodzi w tym wypadku o kwestie natury procesowej, jednak ocena, czy strona istotnie nie była pozbawiona możliwości obrony pozostaje w gestii sądu polskiego, który nie jest w tym względzie związany stanowiskiem sądu zagranicznego. Z tej przyczyny zawarte w części wstępnej wyroku zagranicznego stwierdzenie, że pozwany został należycie zawiadomiony o wniesieniu pozwu i terminie rozprawy, nie może być uznane za wystarczające. Chodzi bowiem o zbadanie rzeczywistej możliwości uczestniczenia w postępowaniu i podjęcia obrony w świetle przepisów prawa polskiego. Dla dokonania tej oceny istotna jest przede wszystkim kwestia skutecznego doręczenia pozwu i zawiadomienia o rozprawie w czasie umożliwiającym pozwanemu przygotowanie obrony (zob. postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 8 marca 1972 r., I CR 4/72, OSNCP 1972, nr 9, poz. 166, z dnia 6 lutego 1975 r., II CR 849/74, OSNCP 1976, nr 1, poz. 11, z dnia 9 stycznia 1980 r., IV CR 478/79, OSNCP 1980, nr 12, poz. 233, z dnia 25 listopada 1998 r., II CKN 70/98, Prok. i Pr. – wkł. 1999, nr 3, poz. 39, z dnia 9 lutego 2000 r., III CKN 597/98, Prok. i Pr. – wkł. 2000, nr 6, poz. 31 oraz z dnia 10 października 2008 r., II CSK 231/08, nie publ.).

Dokonanie oceny przesłanki odmowy udzielenia *exequatur* wskazanej w art. 1146 § 1 pkt 3 k.p.c., w brzmieniu sprzed dnia 1 lipca 2009 r., wymaga uwzględnienia właściwego obcego prawa i obcej praktyki sądowej, co podlega ustaleniu z urzędu w sposób wskazany w art. 1143 k.p.c. Źródłem stwierdzenia treści obcego prawa mogą być także inne środki, które nie zostały wymienione w tym przepisie, np. zagraniczne dzienniki ustaw, zbiory tekstów prawnych lub publikacje dotyczące zagranicznego orzecznictwa sądowego. Jeżeli jednak sąd nie jest w stanie ustalić treści obcego prawa we własnym zakresie, powinien skorzystać z możliwości, jaką stwarza art. 1143 k.p.c. Uwzględniając obce normy prawne trzeba przy tym zwrócić uwagę na zastosowanie ich w takim zakresie i w taki sposób, w jakim zastosowałby je sąd zagraniczny.

W niniejszej sprawie Sąd Apelacyjny poprzestał na udzielonej pełnomocnikowi wnioskodawcy w piśmie z dnia 17 sierpnia 2010 r. informacji Konsula Generalnego Rzeczypospolitej Polskiej w Nowym Jorku o treści § 308 nowojorskiego kodeksu procedury cywilnej, normującego kwestię doręczeń dokonywanych osobom fizycznym (k. 74 – 75), i – uwzględniając zawartą w tym przepisie regulację – przyjął, że doręczenie skarżącemu pozwu z wezwaniem na rozprawę oraz wyroku zaocznego z dnia 25 września 2003 r. odpowiadało wymaganiom określonym w art. 138 i 139 k.p.c. W konsekwencji, uznał podniesiony przez skarżącego zarzut pozbawienia go możliwości obrony za pozbawiony racji.

Stanowisko Sądu Apelacyjnego, że w postępowaniu przed Sądem Najwyższym stanu Nowy Jork skarżący nie został pozbawiony możliwości obrony, nasuwa uzasadnione zastrzeżenia, ponieważ nie zostały zbadane wszystkie okoliczności niezbędne dla dokonania takiej oceny. Konstatacja, że doręczenie pozwu i wezwania na rozprawę czyniło zadość wymaganiom § 308 nowojorskiego kodeksu procedury cywilnej oraz wymaganiom art. 138 k.p.c., nie zostało poprzedzone zbadaniem, czy wymieniony przepis zagranicznego kodeksu, przytoczony przez Konsula Generalnego w piśmie z dnia 17 sierpnia 2010 r., obowiązywał w tym samym brzmieniu w czasie, kiedy toczyło się postępowanie w sprawie zakończonej wyrokiem z dnia 25 września 2003 r. Nie zbadano też, czy obowiązujące w tym czasie przepisy nowojorskiego kodeksu procedury cywilnej zawierały regulacje będące odpowiednikami art. 136 i 343 k.p.c. i w związku z tym,

czy sąd powinien pouczyć stronę przy pierwszym doręczeniu o obowiązku zawiadamiania o każdej zmianie swego zamieszkania oraz o skutkach niedopełnienia tego obowiązku.

Skarżący nie ma wprawdzie racji podnosząc, że dokonane w dniu 12 października 2000 r. doręczenie pozwu i wezwania na rozprawę przebywającej w jego mieszkaniu M. G. powinno być poprzedzone przeprowadzeniem dochodzenia i ustaleniem przez doręczyciela, w jakim charakterze dorosła osoba, która podjęła się oddania pisma adresatowi, przebywała w jego mieszkaniu. M. G. nie była przeciwnikiem skarżącego w sprawie, a odbierając przeznaczone dla niego pismo, podjęła się oddania go adresatowi. Sąd Apelacyjny nie zbadał jednak, czy wraz z doręzeniem pozwu i wezwania na rozprawę skarżący został pouczony o obowiązku zawiadamiania sądu o każdej zmianie swego zamieszkania i o skutkach zaniedbania tego obowiązku. Nie wyjaśnił też, czy zdeponowanie kopii wyroku w urzędowej składnicy powinno być poprzedzone uprzednią próbą doręczenia stronie odpisu tego wyroku lub inną formą zawiadomienia o fakcie jego wydania oraz o przysługujących środkach zaskarżenia i czy istniała możliwość odbioru przez adresata przesyłki zdeponowanej w składnicy.

Bez zbadania tych unormowań oraz sposobu zastosowania obowiązujących w tym względzie regulacji nie można zaaprobować stanowiska Sądu Apelacyjnego, że doręczenie wyroku z dnia 25 czerwca 2003 r. czyniło zadość wymaganiom art. 139 k.p.c. Nie można też twierdzić, że skarżący powinien ponieść konsekwencje niedopełnienia obowiązku zawiadomienia sądu o zmianie swego zamieszkania, skoro nie wiadomo czy został o tym pouczony.

Z tych względów Sąd Najwyższy na podstawie art. 398¹⁵ § 1 k.p.c. oraz art. 108 § 2 w związku z art. 391 § 1 i art. 398²¹ k.p.c. uchylił zaskarżone postanowienie i przekazał sprawę Sądowi Apelacyjnemu do ponownego rozpoznania, pozostawiając temu Sądowi rozstrzygnięcie o kosztach postępowania kasacyjnego.

jw